

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA BIZNES ASOSLARINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI

Haydarova Qanoat

Pop 1-son texnikumi

Annotatsiya: Ushbu maqolada raqamli iqtisodiyot sharoitida biznes asoslarini rivojlantirishning zamonaviy yo‘nalishlari va istiqbollari tahlil qilingan. Raqamli texnologiyalarning biznes faoliyatiga ta’siri, elektron tijorat, internet marketing hamda innovatsion boshqaruv usullarining iqtisodiy samaradorlikni oshirishdagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, biznes jarayonlarini raqamlashtirish orqali korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish, xizmatlar sifatini yaxshilash va yangi bozor imkoniyatlarini yaratish masalalari ko‘rib chiqilgan. Maqolada raqamli iqtisodiyotning kichik biznes va xususiy tadbirkorlik rivojiga ta’siri ham ilmiy jihatdan tahlil etilgan.

Kalit so‘zlar: Raqamli iqtisodiyot, biznes asoslari, tadbirkorlik, elektron tijorat, internet marketing, innovatsion texnologiyalar, raqamlashtirish, biznes boshqaruvi

KIRISH

Bugungi kunda jahonda raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi barcha sohalar qatori biznes va tadbirkorlik faoliyatiga ham sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi, internet tarmoqlarining kengayishi hamda sun’iy intellekt, elektron tijorat va raqamli boshqaruv tizimlarining amaliyotga joriy etilishi biznes yuritishning an’anaviy shakllarini tubdan o‘zgartirmoqda. Natijada korxonalar faoliyatini samarali tashkil etish, xaridorlar ehtiyojini tezkor aniqlash va bozordagi raqobatbardoshlikni oshirish imkoniyatlari kengaymoqda.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida biznes asoslarini takomillashtirish iqtisodiy taraqqiyotning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Chunki zamonaviy biznes subyektlari nafaqat mahsulot ishlab chiqarish yoki xizmat ko‘rsatish bilan, balki raqamli texnologiyalar orqali marketing faoliyatini olib borish, mijozlar bilan elektron aloqalarni yo‘lga qo‘yish hamda onlayn savdo platformalaridan samarali foydalanish bilan ham shug‘ullanmoqda. Ayniqsa, elektron tijorat tizimlarining rivojlanishi biznes subyektlariga yangi bozorlarni egallash va xalqaro iqtisodiy aloqalarni kengaytirish imkonini bermoqda.

Mamlakatimizda ham raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining raqamli texnologiyalarni rivojlantirish, tadbirkorlik faoliyatini qo‘llab-quvvatlash hamda innovatsion loyihalarni keng joriy etishga qaratilgan farmon va qarorlari biznes yuritish uchun qulay muhit yaratishga xizmat qilmoqda. Xususan, “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi doirasida iqtisodiyotning turli tarmoqlarida

raqamlashtirish jarayonlari amalga oshirilmoqda.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Raqamli iqtisodiyot va biznes asoslarini rivojlantirish masalalari ko'plab xorijiy va mahalliy iqtisodchi olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Jumladan, M. Porter raqobat ustunligi nazariyasida zamonaviy texnologiyalar korxonalarining bozor iqtisodiyotidagi muvaffaqiyatini ta'minlovchi asosiy omillardan biri ekanligini ta'kidlaydi [1]. Uning fikricha, raqamli texnologiyalar yordamida korxonalar ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish va samaradorlikni oshirish imkoniyatiga ega bo'ladi.

P. Drucker tadbirkorlik va innovatsion boshqaruv masalalarini o'rganib, biznes rivojlanishida innovatsiyalar hal qiluvchi omil ekanligini asoslab bergan [2]. Olimning ilmiy qarashlariga ko'ra, raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsion texnologiyalarni qo'llay olgan korxonalar yuqori iqtisodiy natijalarga erishadi.

F. Kotler marketing nazariyasiga oid tadqiqotlarida internet marketing va elektron savdo tizimlarining biznes rivojlanishidagi ahamiyatiga alohida e'tibor qaratgan [3]. Uning fikricha, raqamli marketing vositalari iste'molchilar ehtiyojlarini aniqlash, mahsulotlarni targ'ib qilish va mijozlar bilan samarali aloqa o'rnatishda muhim vosita hisoblanadi.

Shuningdek, K. Schwab "To'rtinchi sanoat inqilobi" asarida raqamli texnologiyalar, sun'iy intellekt va avtomatlashtirish tizimlarining iqtisodiyot hamda biznes faoliyatiga ta'sirini tahlil qilgan [4]. Olimning ta'kidlashicha, zamonaviy biznes faoliyati raqamli transformatsiyasiz samarali rivojlana olmaydi.

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqotni amalga oshirish jarayonida ilmiy bilishning tahlil, sintez, qiyosiy tahlil, kuzatish va umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Tadqiqotning nazariy asosini biznes asoslari, raqamli iqtisodiyot va tadbirkorlik faoliyatiga oid xorijiy hamda mahalliy olimlarning ilmiy ishlari tashkil etdi.

Tahlil usuli orqali raqamli iqtisodiyotning biznes faoliyatiga ta'siri, elektron tijorat tizimlarining rivojlanishi va biznesni boshqarishda innovatsion texnologiyalarning o'rni o'rganildi. Qiyosiy tahlil yordamida an'anaviy biznes yuritish usullari bilan raqamli biznes faoliyati o'rtasidagi farqlar tahlil qilindi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, raqamli iqtisodiyot biznes yuritishning yangi imkoniyatlarini yaratmoqda. Xususan, internet texnologiyalari orqali mahsulot va xizmatlarni onlayn tarzda sotish imkoniyatining kengayishi korxonalar faoliyatining samaradorligini oshirmoqda. Elektron tijorat tizimlari orqali korxonalar nafaqat ichki bozorda, balki xalqaro bozorlarda ham faoliyat yuritish imkoniyatiga ega bo'lmoqda.

Tahlillar natijasida aniqlanishicha, raqamli texnologiyalarni biznes faoliyatiga joriy etgan korxonalarda ishlab chiqarish xarajatlari kamayadi, boshqaruv tizimi

soddalashadi hamda mijozlarga xizmat ko'rsatish sifati yaxshilanadi. Ayniqsa, CRM tizimlari, elektron to'lov platformalari va sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish korxonalarining raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qilmoqda.

Shuningdek, internet marketing vositalari biznes rivojlanishining muhim omiliga aylanmoqda. Ijtimoiy tarmoqlar, qidiruv tizimlari va onlayn reklama platformalari orqali mahsulotlarni targ'ib qilish xaridorlar sonining ortishiga olib kelmoqda. Bu esa korxonalar daromadining oshishiga va bozor ulushining kengayishiga xizmat qilmoqda.

Tahlillar davomida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlari uchun raqamli iqtisodiyot katta imkoniyatlar yaratishi aniqlandi. Chunki onlayn savdo tizimlari kichik korxonalariga ham yirik kompaniyalar bilan raqobatlasha olish imkonini bermoqda. Shu bilan birga, biznesni raqamlashtirish jarayonida axborot xavfsizligini ta'minlash, malakali kadrlar tayyorlash va texnologik infratuzilmani rivojlantirish muhim vazifalardan biri ekanligi ma'lum bo'ldi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, raqamli iqtisodiyot sharoitida biznes asoslarini rivojlantirish mamlakat iqtisodiy taraqqiyotini jadallashtirish, investitsion jozibadorlikni oshirish va yangi ish o'rinlarini yaratishda muhim omil hisoblanadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, raqamli iqtisodiyot zamonaviy biznes faoliyatining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Raqamli texnologiyalarni biznes faoliyatiga joriy etish korxonalar samaradorligini oshirish, ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish va raqobatbardoshlikni kuchaytirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot davomida elektron tijorat, internet marketing, raqamli boshqaruv tizimlari va innovatsion texnologiyalar biznes rivojlanishining asosiy omillaridan biri ekanligi aniqlandi. Ayniqsa, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlari uchun raqamli texnologiyalar yangi iqtisodiy imkoniyatlarni yaratmoqda.

Shuningdek, biznesni raqamlashtirish jarayonida zamonaviy axborot texnologiyalaridan samarali foydalanish, innovatsion boshqaruv tizimlarini joriy etish hamda malakali mutaxassislarni tayyorlash muhim ahamiyatga ega ekanligi asoslab berildi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Porter M. Competitive Advantage. – New York: Free Press, 1985.
2. Drucker P. Innovation and Entrepreneurship. – New York: Harper Business, 1985.
3. Kotler F. Marketing Management. – Pearson Education, 2017.
4. Schwab K. The Fourth Industrial Revolution. – Geneva: World Economic Forum, 2016.

5. Qosimova M. S., Ergashxo‘jayeva Sh. J. Kichik biznes va tadbirkorlik. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2018.
6. Abdullayeva Sh. Z. Biznes asoslari va tadbirkorlik. – Toshkent, 2020.
7. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Raqqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasiga oid farmon va qarorlari.
8. Rasulov A. Zamonaviy biznesni boshqarish usullari. – Toshkent: Fan, 2021.